

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2018

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
MEMORANTAMO**

MATSHWAO: 100

Memorantamo ena e na le maqephe a 9.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****Dintlha tsa tataiso ya ho tshwauwa ha meqoqo:**

- Pampiri ena ke ya boiqapelo mme boiqapelo ba mohlahlobuwa bo ka sehloohong, ebile bo na le seabo sa bohlokwahadi haholo.
- Mohlahlobuwa o kgetha sehloho seo a bonang se mo lokela, seo a nang le boitsebelo ka sona kapa seo a bonang a ka kgona ho ngola ka boiqapelo ka sona.
- Ditaba tsa mohlahlobuwa (leha ebile e le tsa boiqapelo) di lokela ho ikamahanya le sehloho ka hohlehohle mme a se polele ka thoko ho seotlo.
- Motshwayi o lokela ho lekanyetsa ditaba tsa mohlahlobuwa ho ya kamoo di tsepameng sehloohong kateng, mme a abe matshwao a sebedisa ruburiki makgatheng a ho lekanyetsa mmoho le ditlhaloso tsa bokgoni ruburiking.

1.1 Mohlang oo ka dumela hore habo lekwala ha ho lluwe.

Moqoqong ona mohlahlobuwa a qoqe kamoo boi bo ileng ba mo pholosa.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka ketsahalo eo boi bo ileng ba mo thusa.

[50]**1.2 Mmuso o nepile ka ho amohedisa bana ba dikgutsana tjhelete ya ditlhoko tsa bona tsa kgodiso. Dumellana kapa o hanane le ketso ena.**

Moqoqong ona mohlahlobuwa a ka qoqa ka dintle kapa dimpe tsa kamohediso ya tjhelete ya ditlhoko tsa bana ba dikgutsana tsa kgodiso.

Dikahare**Ba dumellanang le ketsahalo ena ba ka hlahisa dintlha tse latelang:**

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka kamoo ditjhelete di ka thusang ka teng.
- A ka tiisa ka mabaka

[50]**KAPA****Ba hananang le ketsahalo ena ba ka hlahisa dintlha tse latelang:**

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka moo ditjhelete tsena di sa tsweleng bana ba dikgutsana molemo ka teng.
- A ka tiisa ka mabaka.

1.3 Melemo le mathata a bolo ya maoto e bapalwang ke banana.

Moqoqong ona mohlahlobuwa a ka qoqa ka botle le bobbe ba bolo ya maoto e bapalwang ke banana.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka melemo le mathata ao banana ba rahang bolo ba ka e fumanang.

[50]**1.4 Bohle re etsa diphoso**

Moqoqong ona mohlahlobuwa a ka qoqa kamoo ho etsa diphoso e leng karolo ya bophelo ka teng.

Dikahare

- Moqoqong ona mohlahlobuwa a ka qoqa ka mefuta ya diphoso.
- A bontsha hore phoso e ka etswa ke mang kapa mang.

[50]

1.5 Monate wa ho hodiswa ke nkgono le ntatemoholo.

Moqoqong ona mohlalobuwa a ka qoqa ka botle kapa monate wa ho hodiswa ke nkgono le ntatemoholo.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka tse monate tseo a di fumaneng kgodisong ya nkgono le ntatemoholo.

[50]**1.6 Metsi ke bophelo.**

Moqoqong ona mohlalobuwa a ka qoqa ka botle ba metsi bophelong.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka kamano dipakeng tsa metsi le bophelo.
- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka moo batho ba ka baballang metsi ka teng hobane metsi ke bophelo.

[50]**1.7 Setshwantsho sa 1.7.1 le sa 1.7.2**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle.
- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hae.
- Mohlahlobuwa a iqapele sehlooho se tsamaelanang le setshwantsho mmoho le ditaba tsa hae.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopolole dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 - Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopolole e bontsha boqheteke, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopolole e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba thahasellisang; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - Nehelano ke e kgotsofatsang dithokeho. - Mehopolole e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang. - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - Nehelano e momahane mona le mane. - Mehopolole ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang. - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi.	4–6 - Nehelano e tswile lekoteng ho hang. - Mehopolole ke e sa tsepamang e dubakaneng. - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa. - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
	Boemo bo tlase	25–27 - Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang - Mehopolole ke e sutsitseng mme e bontsha boqheteke. - e hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radilweng hantle. - Mehopolole ke e loketseng mme e tahasellisang. - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - Nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane. - Mehopolole e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e seng ho kenyeditse le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - Nehelano boholo e tswile lekoteng - Mehopolole ha e a momahane ka tshwanelo mme e a lahlehisa. - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - Boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho. - Mehopolole e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala. - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhontlontse ke tse lokelang sepheo/ tshusumetsa le maemo, kgetho ya mantswa, tshbediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 - Sehalo, rejisetara, setaele le, tlhontlontse di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshbediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsothang - o sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang. - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radilwe ka bokgoni bo tsothang.	11–12 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhontlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo. - tshbediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehalo se loketseng ka nako tsohle. - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshbediso ya puo le mopeleto. - o radilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhontlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo. - tshbediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo. - O radilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhontlontse ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlalishang ke tema ke tse sa okelang; - ho sebedisitse tlhontlontse ya motheo feela.	0–3 - Puo e sebedisitse ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhontlontse ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshbediso ya tlhontlontse e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
	Boemo bo tlase	13 - Tshbediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe ka bokgoni bo tsothang	10 - Tshbediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo. - sehalo ke se matla mme se loketseng. - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto. - e radilwe hantle.	7 - Tshbediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane. - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlhontlontse e haella haholo feela.	
SEBOPEHO Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		5 - Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 - Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho. - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni. - dipolelo le diratswana di loketse nehelano. mme di papapanngwa ka tshwanelo.	3 - Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng. - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng. - moqoqo o ntse o hlalisha moelelo.	2 - Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang. - dipolelo le diratswana di na le diphoso. - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0–1 - Dintlha tsa bohlokwa di a haella. - dipolelo le diratswana tse hlalishang ke tse fosahetseng. - moqoqo ha o na moelelo o lebelletsweng.
MATSHWAO		40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO

**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO
 MATSHWAO: [50]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo/dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswa letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO

POTSO YA 2

2.1 PUISANO

- Puisano e ngolwa e le ho puo ya mmui, empa matshwao a di-a-bulwa-di-a –kwalwa (“ ”) ha a sebediswe.
- Lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le latelwe ke letshwao la kgutlopedi (:)
- Tlhaloso ya tlatsetso e ngolwa ka masakaneng jk Mosele: ke re ke kगतello taba ya ho setjhwa ke mapolesa re sa bolellwa pele (a realo a ntonetse mahlo).
- Sehalo le puo di itshitleha kamanong ya dibui, le ho sehlooho sa ditaba.
- Ho tlole mola dipakeng tsa sebui ka seng bakeng sa makgethe.
- Ho ngolwa polelo ya selelekela e hlalosang na ho buisana bomang, ka eng.

[25]

2.2 TEKOLOKAKARETISO

- Ena ke tema e kang kgutsufatso, mme e hlahisa maikutlo a akaretsang a motho ka seo a se badileng kapa a se lekotseng.
- E hlahisa ntlhakemo ya mongodi, tse ntle kapa tse mpe.
- E sebedisa puo e utullang maikutlo ka tshwanelo.
- Qetellong ho hlahiswa maikutlo a ahlolang.
- Dikahare tse lebelletsweng di kenyelletsa tsena tse latelang:
 - mohlahlobuwa a ngole lebitso la buka le la mongodi.
 - a ngole selelekela se sekgutshwane.
 - a hlalose dikahare ka bokgutshwane empa ka bokgeleke/bonono.
 - a toboketse thuto ya bohlokwa eo a e fumaneng.
 - ha mohlahlobuwa a ngotse ka buka eo a e balang a nkelwe matshwao, empa ha a ngotse ka buka ya puo e nngwe a se nkelwe matshwao.

[25]

2.3 KOPO YA MOSEBETSI E TSAMAYANG LE TOKOMANE YA BOITSEBISO

- Lengolo la kopo ya mosebetsi le lokela ho tsamaya le tokomane ya boitsebiso (CV).
- Lengolo ke la semmuso le nang le aterese tse pedi. Ka mora aterese ya mongodi, ho tlole mola pele ho ngolwa mohla, aterese ya mongollwa e leng Lekhanselara, e ngolwa ka letsohong le letshehadi.
- Tumedisano ke ya semmuso jk Monghadi/Mofumahadi/Mofumahatsana.
- Ho ngolwe sehlooho sa ditaba, mme qetello e be ya semmuso, e qetelle ka lebitso, fane le motekeno.
- Tokomane ya boitsebiso e tshwanela ho hlahisa dintlha tsa boitsebiso tse felleletseng, tse kang:
 - tlhahisoleseding ka mongodi jk mabitso, tihaho, dinomoro tsa kgokahano, mangolo a thuto le boiphihlelo.
 - makgabane a mang a amanang le ditlhoko tsa mosebetsi.
 - boithabiso, dithahasello le dipaki.

[25]

2.4 LENGOLO LA SETLWAEDI/SETSWALLE

- Aterese e nngwe, ya mongodi mme e ngolwa e qala hodimo bohareng ba leqephe ka lehlakoreng le letona. Ho tlole mola ho ntano ngolwa mohla/letsatsi.
- Aterese e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, ntle ho atereseng ya lebokoso la poso
- Ka mora mohla ho tlole mola, ebe ho tla tumediso ka letsohong le letshehadi, haufi le moo leqephe le qalang, ha ho letshwao la puo.
- Seratswana sa selelekela se lokela ho ba sekgutshwane, mme se omele ditaba kapa se totobatse sepheo sa lengolo.
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae, mme mona ke moo ya ngolang a nontshang taba tsa hae tse mabapi le sehlooho sa lengolo.
- Qetello ya lengolo ke e kgutshwane, mme e phethela ditaba.
- Lengolong la setlwaedi ha ho hlokehe hore mohlalobuwa a ngole fane mme a ka nna a qetella ha monatjana ka tsela eo ba bitsanang ka yona.

[25]

2.5 OBITJHUARI/NALANE YA MOFU

- Ke mofuta wa tema e ngolwang ka ditaba tsa motho ya hlokaletseng.
- Ho lebellhile dintlha tse latelang:
 - mofu o hlahile neng – letsatsi, kgwedi, selemo
 - mofu ke mang, batswadi ke bomang, ke ngwana wa bokae lapeng labo
 - o hlahetse kae (lebitso la sebaka e seng la sepetlele)
 - kgolo ya mofu – o kene sekolo kae ho tloha poraemari ho ya mangolong a thuto e phahameng
 - o sebeditse kae, maemo a mosebetsing le dikatleho tsa hae tsa lenyalo
 - sesosa sa lefu le bao a ba siyang
 - seboko sa mofu.

[25]

2.6 ATIKILE E YANG MAKASINENG

Sebopeho

- Atikele e ba le sehlooho se hohelang mahlo;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le sebaka seo atikele e ngolletseng ho sona di ngolwa ka hodima seratswana sa pele;
- E arolwa ka dikholomo tse bopilweng ka diratswana tse kgutshwanyane;
- Ditaba di hlahiswa ka sebopeho sa boloko;
- Dintlha di lokodiswe ka tsela ya phiramiti/fanele;
- Atikele e itshetlehe hodima dintlha tsa mmapa wa monahano.

Dikahare

- Mohlahlobuwa a ka kgothalletsa batswadi ho nka boikarabelo thutong ya bana ba bona jk. ho buisana le bana ka thuto ya bona, ho ya dikopanong tsa sekolo jj.

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 50
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang 13–15	Phihlello e supang bokgoni 10–12	Phihlello e mahareng 7–9	Phihlello ya motheo feela 4–6	Phihlello e haellang 0–3
<p>DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO</p> <p>Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo Tlhophiso ya mehopollo Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e matla e butswitseng. - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng. - Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelehang. - Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho. - Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema. - Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera. - Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng. - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela. - Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo - Mehopollo le dikahare ha di na momahano. - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho. - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng.
<p>PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO</p> <p>Sehalo, rejisetara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo.</p> <p>Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a ho bala le mopeleto</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>9–10</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle. - Nehelano ha e na diphoso. 	<p>7–8</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistara setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle. - Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso. 	<p>5–6</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo. - Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng. - Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo. 	<p>3–4</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle. - Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata. - Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe. - Moelelo o nyotobetse. 	<p>0–2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e tletse diphoso e dubakane. - Tlotlontswe ha e dumellane le maemo. - Moelelo o nyotobetse haholo.
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo ke Sebopoho Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	DMS =
	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopoho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentse kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantse a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantse a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentse kapa karolwana ya lentse le/e siilweng pakeng tsa mantse a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.